

Jan Kasprowicz
Moja večerna pesem

Tine Debeljak

On je bil in mi smo bili pred početkom —
hvaljeno bodi Njegovo ime!
Obenem z zvezdami bili smo in s soncem,
preden so se zvezde in sonca
začela opotekati v svojih krogih,
preden se je zgodilo to, kar zdaj nas muči.

O duša, željna ljubezni!
O duša, željna miru!
On je bil in ti si v Njem bila pred početkom,
preden sta ljubezen in mir
postala uničujoči ogenj,
preden sta postala ubijajoče koprnenje
in okamenela, slepa groza...

Moj dan ugaša...
Za velikim, nebotičnim ugaša mi vrhom,
puščajoč za sabo krvavo zarjo,
s plameni se prijemajočo
teh smrek in razdrapanih sten,
zatrtih sledov mojih stopinj.
Moj dan ugaša, ta zlati,
ta sinji, ta sončni dan,
z blaženstvom svojih dragih žarkov
družec prekletstvo človeka,
blodečega romarja.

Naj ugaša! Naj umira!
Naj že pride tako zaželeni večer
s svojo večno tišino,
šepetajočo z mesečnimi meglicami:
preden sta ljubezen in mir
postala uničujoči ogenj,
preden sta postala ubijajoče koprnenje
in okamenela, slepa groza,
je bil On in bili smo mi pred početkom...
Blagoslovljen bodi trenutek,
ko se poraja večerna pesem duše!
Ko s tihih poljan,
z njiv in rečnih bregov,
s križišč in ledin
in vegastih bajt
plače deška popevka:

Piskaj mi, piščalka,
piskaj, igray!
Ovil sem te z vrbinja,
kjer je voda srebrnosinja,
kjer je ta šumni gaj!
Tam je gospa gospoda ubila,
kjer zelení se, hej, gomila,
zelení se, hej!
Tam grmičje trna-gloga,
cvetje trosi preko loga,
tam šumi od gozdnih vej!...

Duša posluša, posluša...
in dan ji pri tem ugaša,
ona pa po slédi koprnenja
plava z razlivajočo se mesečino,
plava z roso, lesketajočo se na livadah,
in z vršički pomirjenih dreves,
in grebeni belih gorá
k tistim, že davno pozabljenim dnevom,
ko ljubezen in mir
bilá še nista uničujoči ogenj,
ne okamenela, slepa groza...
Prostor se, pred njo razširja:
prenapolnjen z večjo nočjó
utaplja v svojih globinah vse, kar jo je premagalo
z róganjem in grehom
in izpolnjeno pokoro,
s sramú in sramote potemnelim obličjem,
in s poteptanjem svetih, božjih zakonov,
in z maščevanja krvavo plamenico,
in z boli strašno zaželenostjo in muko.

Blagoslovljen bodi trenutek,
ko se poraja večerna pesem duše!...
Na sanjave cvetove se spustila je rosa,
na ravnice livad, na temno njivo žita,
a duša je sedla na breg jezera
in kot v molitvi se ogleduje v globinah,
s hlapi se dviga nad veliko,
umirjeno in v molitev zatopljeno vodó
in posluša in strmi in šepeče
svoje večne očenaše.
Iz oddaljenih vasic plavajo glasovi,
v močvarah se oglašajo divje ptice,
a nekje v zapuščenem kraju, nekje na razpotju,

v samotni koči lučka brli;
a tam — od daleč stopa tiha Smrt...
Od zarij zahodnih z uspavalnih zelišč
razkošnim vonjem se ziblje pesmica,
nad zibelko novorojenčka zapeta,
o radósti in razigranosti pravi,
o tej čudoviti in skriti travi
izza sedme goré, izza sedme réke,
ki nosi za žalost zdravilne leke,
o tej uri, ki nosi srečo, radósti...
Pesem se ziblje po grmovju, po hosti,
pesem se ziblje čez klasje stoterno
v to slovesno uro večerno —
a v sled za njo se pomiče tiha Smrt.
Odšla je iz vasi, kjer ljubezen in mir
nista več uničujoči ogenj,
ne ubijajoče koprnenje,
ne okamenela, slepa groza,
in v svet je namenjena k onemu razpotju,
k temu zapuščenemu kraju, k samotni koči,
k tej rdeče brleči lučki...
Po stezi hodi in po cesti široki,
spotoma utrga še klas zeleni,
pa tudi list s topôla
in ga zamišljeno vrže pod nôge.
Z lahkotno stopinjo potlači še travico,
tudi mrčes potepta na meji,
ali pa dolgo, prozorno, belo rôko
potopi v ribnik
in srebrno površino
prevleče z zeleno rjo.
Na takem svojem pohodu se včasih
utrujena vsede pod nagnjen križ
na zapuščeni gomilici
in z glavó v rokáh
zajoče z globokim plačem,
razlegajočim se krog vsega sveta;
potem pa se dvigne in gre po široki cesti
k onemu zapuščenemu kraju, kjer v samotni koči
rdeča lučka slabo brli...
Za njo pa se dviga proga
sinjih sopar in meglic,
na katerih težkem in oddaljenem obrežju
krvavi zahodna zarja...
Zakaj ne ugasneš, o zarja?
On je bil in mi smo bili pred početkom,
preden se je zgodilo to, kar zdaj nas muči...

Zakaj ne ugasneš?
Ah, kako v tvojih plamenih
gorijo jagode jerebik!
Kako je razžarjen prod,
ta beli pesek na romarski poti?
Reši človeka, o Gospod,
od bakle Svoje jeze!
Duša Ti poje psalm kakor včasih, včasih
sredi koralnih jerebik,
pri šumečih, prostranih poljih žit,
pri skrivnostnih pogovorih teh lip,
ki jih Tvoj sveti dih je zazibal.
Ponižna, tiha, neomadeževana duša
stoji pri vratih cerkvice,
in poje Ti psalm, tako večni psalm,
kakor sta večna ona in Ti!
Na razpršene meglice kadila
padajo zvoki orgel,
veličastni, čudoviti zvoki,
in plavajo k tihi, ponižni,
k neomadeževani in zbrani duši,
klečeči na pragu svetišča.
Jagode jerebik rdé v soncu,
prastare lipe pojo pradavni slavospev,
prešinjajoč globine samega bivanja,
njiva se ziblje, zlata in široka,
v oknih ščebetajo lastovke,
nad šepetom očenašev
romarskih množic
se spreletavajo golobje,
a v molčeči molitvi
na krilih psalmov, tako večnih,
kakor sta večna ona in Ti.
se dviga duša k Tebi,
kajti:

Kje je večji gospod in kralj in vladar?
Kje moč je ravna Tebi, kje enaka sila?
Sam od Sebe si vstal, Tvoje veličanstvo vlada
na prestolu iz večnosti zgrajenega grada,
iz Sebe si ustvaril te prostornine brez konca,
iz Sebe si vrgel vanje žarenje sonca,
Svoje bivanje si zaprl v zemeljsko stvar,
s pljuči Tvojih prsi diha vihar,
dušo človekovo si iz Sebe ustvaril
kot duše planetov, ki si jih na nébu razžaril.
Ti, Bog, si zrno in steblo in klas,
po Tebi je vse in Ti Vse si za nas!

In po Tebi ima Vse, nesmrtni Gospod,
in v Tebi nesmrtnost svojo povsod.
Kje moč Ti je ravna, kje enaka sila?
Kje plamen vsaj z iskrico Tvojega svetila?
Ko govoriš, govoriš z bliski in gromi,
glas Tvoj môrja buri, v vulkanih brezna lomi,
s potresom zemljé sporočila v svet meče,
ali pa sladko šumi, šelesti in šepeče...
Strašen si s svojim vladarskim nastopom,
razcvetelemu polju zalivaš s potopom,
z baklo požarov nam zažigaš listnjake,
ubijaš govedo, zastrupljaš vodnjake.
A Tvoja milost varuje človeka,
ki se iskreno v Tvoje varstvo zateka.
Katera dobrota Te je kdaj prekosila?
Kje moč Ti je ravna, kje enaka sila?!

Blagoslovljen bodi trenutek,
ko se poraja večerna pesem duše,
te neomadeževane, ponižne in tihe!
On je bil in mi smo bili pred početkom —
naj bo hvaljeno in češčeno Njegovo sveto Ime!
Zakaj ne ugasneš, zarja,
nad oceanom teh težkih sopar,
zastirajočih moje sonce?
Mesec se je dvignil nad verigo gorá,
bregove oblakov srebrí,
blestí se na škrbinah špikov,
od vzhoda pa drsi že tiha noč
in tlači pobočje s svojim vélikim mirom —
ti pa goriš!
Od tam pa — z daljnih nižin,
mamečih izza stotine vodá,
izza tisočev potí
se plazi odmev v dušo —
tiho!
To jok je te davne deške popevke:

Piskaj mi, piščalka,
piskaj, igráj!
Zvil sem te iz vrbinja,
kjer je voda srebrnosinja,
kjer je ta šumni gaj!
Ah!
Preoral sem zarana njivo
od razora do razora,
zrastlo mi je vse snetljivo,

ah, usoda moja bora!
Piskaj mi, piščalka,
piskaj, igray!
Piskaj, igray!...

Zakaj se razžarevaš?
Naj že vse ugasne!
Jerebika se že rdeči,
lipe stare šepetajo,
suhi pesek se že dviga...

Zakaj ne umolkneš, zarja?
Zakaj me z ognjenim krikom,
streljajočim iz teh brezen prepadov
med dvema peklenskima stenama
takó slepiš in takó glušiš,
da ne morem priti do konca?
Dan moj je že dogorel,
a zarja njegova še krvavi,
kakor da bi morala krvaveti v neskončnost...
Vse požira s svojimi plameni —
dušo mi žge in ves svet zažiga!
Iz ogromnih snopov požara —
kakor pod nevidnimi udarci cepcev —
se sipljejo zrna isker
vseokrog na nebó in zêmljo!
Vneti mesec,
ki je v trenutku dobil oblike
ogromne ognjene krogle,
se začenja drobiti v kosce
in se vali v plamenastih skladih
na hrbte gorá,
na pepel sežganih smrek.
Jezera goré
in sto vodá se zažiga
in tisoč poti!
Iz razblaznele notranjosti zêmlje
bruhajo ognje vulkani,
zvezdá milijoni sekajo z bliski
razpenjeni goreči potop
in s treskom
izginjajo v rdečih čeljustih...
O Bog,
zakaj me kaznuješ?
V teh razžarjenih prostorninah si stal
ves v plamenih, večji kot prostor sam,
z ogromnim gorečim križem v dlani

in sam — kot bakla plameneč — mečeš náme svet...
Kaznuj me!
Kajti jaz sem človek, ki sem spočet iz greha
in me je greh preganjal do konca!
O moj greh!
Moja krivda
je številna kakor iskre ognja
in je prešla mejé Tvojih namer, Gospod!
Očeta sem zatajil;
ko pa je zatisnil veke,
mu nisem križa postavil na grob,
kajti nisem ga prosil za to pest blata,
ki je moje bedno življenje!
Moj greh! Moj veliki greh!
Mater sem zapodil zdoma, da bi ne jedla
hrane, oropane večjim bojzljivcem, kakor sem jaz,
a pognal sem jo tedaj, ko je nad zêmljo
visel hudourni oblak,
da bi ji na poti, v neobljudeni puščavi,
izzrli bliski oči,
a hrast, ki bi ga podrl grom,
da bi jo zgnetel s svojo klado na večno!
Moj greh! Moj veliki greh!
Oslepelo sestro sem srečal kot beračico
pred vrati razkošne katedrale,
pa nisem imel toliko poguma,
da bi se dotaknil njene usahle rôke,
da bi pokazal na njene krvave očesne votline,
in rekel glupim levom in praznim levinjam:
Pojdite, ni mi potrebna vaša milost!
Tu je sestra moja, pri njej bom ostal!
Moj greh! Moj veliki greh!
Psa, ki mi je stopil na pot
in je od lakote raztezal čeljusti,
in usmiljenje moledujoč upiral vame svoje oči,
sem brcnil z nogó,
da je stokajoč padel za moj plot.
Črva sem pohodil,
tisočero mrčesov
poteptal s petó, vlačoč se ob potih,
da bi se utrujena duša
pokrepčala z vzhodom in zahodom sonca.
A vzpenjajoč se navzgor k izrezljanim jamam,
k skrivnostnim kapniškim snom,
ali k vrhovom, odkoder napuh
grozi svetu z granitnimi pestmi,
sem ukazal mladeničem

rezati veje mladih smrečic,
češ da mi z iglicami dražijo sènca.
Ubil sem brata,
ki mi je zaoral v mejó
in mi odžél naročje ovsa
za svojega konja —
moj greh, moj preveliki greh!
Nekoč me je z blaznostjo prijela volja,
izkopati si svoj lastni grob,
kajti življenje mi je postalo groblje,
a v to jamo sem pahnil bližnjega,
tako da je zblaznel med mrličí!
Moj greh!
Zapeljal sem ženó prijateljévo —
moj greh!
Pred prag sosedov sem dal zavreči
otroka, rojenega iz moje podivjanosti.
Nekoč mi je greh tako omračil oči,
da sem se skozi temo dotipal v prepadno globino
strašnega gozda,
tam poiskal strupenih zelišč
in z njimi udavil svet v njegovem spočetju.
Moj greh, moj veliki greh.
Ne kaznuj me, o Bog, po mojih zločinih!
V tej uri Tvoje togote jezne,
naj svet spokori se, naj se ne pogrezne!
Velika je moč Tvoja, velika sila —
toda kakšna dobrota je še kdaj Tvojo prekosila?!
S strastjo razžganimi dlanmi
sem znal skaziti nedolžno sramežljivost,
preden se je razvila v sončno cvetje.
Varljivo sem utrgal deviški sad
z besedo, ki ji hinavščina je dala svojo moč,
poveličujoč odrešenje po ljubezni;
a sebi sem šepetal kakor tat, ki v vsakem vidi
tatu: Vzemi, preden pride drugi!
Za groš kupljene razuzdanosti
sem se dal vlačiti po kalužah;
ko pa mi je prenasičenost izpila kri,
sem kakor strašilo obstal pri vratih blodišča,
in z zenicami, spremenjenimi v steklo,
skozi katere se je kradel ostanek ognja,
sem ljubosumno zasledoval takšna kot jaz trupla,
da bi z njihovo izhirano slo
svojo zamrlo v mislih podžigal.
A včasih mi je podlost tako žrla dušo,
da sem šepetal, hoteč napolniti njeno praznoto,

blodečim mimoidočim:
Ne skozi ta vrata, tam ona vam svétujem!
Moj greh, moj veliki greh!
Zvezan z zakonom,
ki je postal mi že pravi jarem,
in brez moči, da bi odkrito
vrgel s sebe te blazne zvončke
nadsvečenika domačih oltarjev
in šel tja, kjer se v soncu poldneva
sredi vonjajočih vrtov
krvavo zlatí prepovedano drevo,
sem dajal v duši pristop takim šepetanjem:
Naj se prikaže sam Satan
in naj zaprede v mrežo svoje skušnjave
njo, ki mi bilà je nekoč izvor sreče,
pa me duši zdaj s svojo čednostjo!
Tedaj bi ji kriknil: Podla si! In očiščen
v svoji bedni vesti bi šel in izpolnil izdajo...
Moj greh, moj veliki greh.
To, glej, je ljubezen! To, glej, je mir,
iz katerega lije plemenitost!
Moj greh, moj veliki greh!
Gospod!
Vse grehe sem vzel na svoja raména,
kajti — človek sem, ki se je rodil iz bolečin,
kajti — žalost in obup in strah
in izčrpanost in sila
so vzroki mojega bivanja...
Vžgal sem se s pohoto do lastne krvi,
do matere svoje in svoje hčerke!
In v skrivnostni noči,
ko so pred mojo palačo,
sezidano iz meglenih prividov,
se čudoviti cveti v bledih očeh
razrezgetane Meduze
razrastli v strahotne razsežnosti
v mesečni meglavi,
ko se je mesec kradel v moje sobane
in se položil na ležišče moje izčrpanosti —
tedaj me je iz sna nudila strastna sla,
da so ustnice same od sebe drhtele v brezmočnih krčih
in zenice zagorele v vročini,
pošastna pohota do Tvoje — živali!
Moj greh, moj veliki greh!
To je ljubezen! To je krnica,
iz katere naj brizga zmaga nad peklom!
Moj greh, moj veliki greh!

Kaznuj me!
Kaznuj me!
V tem razžarjenem prostoru
držiš križ iz plamenov, večji, kot je prostor sam,
in z neusmiljenostjo svojih gorečih rok
raztegni členke moje do ogromnosti
Svojega križa, na katerem si obvisel
Ti sam, o Gospod, nekdam pred početkom,
ko si se primoral, da si ljubezen in mir
spremenil v uničujoči ogenj
in v okamenelo, slepo grozo.
Ko si iz svojega miru
in svoje ljubezni
ustvaril sonca in zvezde,
da bi se opotekale v svojih krogih,
in ko se je zgodilo to, kar zdaj nas muči.
Kaznuj me, človeka, ki po svetu kroži,
z bremenom krivde na hrbtò ukrivljenega koži.
Roké Ti tehtnico in meč pravični držijo,
izpod meča iskre na človeške njive letijo,
a maščevanja Tvojega sila goreča
od pokolenja do pokolenja se veča,
kri nam suši, kosti razjeda in gloje
večna vsemoč jeze Tvoje —
nobena groza pred njo ni obstala:
naj Ti zato bo čast in hvala
na veke vekov. Amen! Amen! Amen!

Gospod!
Lagal sem!
Zavist in ljubosumnost sta se stiskala k meni
z orumenelimi prsmi in, ko sta z nagoto svojo
obvladala mojo dušo,
sta mi ukazali križem gledati na slavo
in na bogastvo rodnega brata.
Kral sem —
v cerkvi Tvoji sem razbil zakladnico!
Moj greh, moj veliki greh!
Nekoč pa, ko sem v čarobnem, velikem, ljudi bogatem mestu,
hiteč k smrti, ki čaka name,
poželjivo zadržal korak pred grmado zlatá
in pred bliskom, ki izhaja od Tebe —
moj greh, moj veliki greh! —
me je prešinila sramotna misel:
Da! Najprej — pomoriti častilce Moloha
in potem — sestiti sam na njihov prestól!?
Gospod!

Bil sem krivi preročnik
in se nisem mogel vzdržati klevet
proti Tebi, kakor Te tudi sedaj klevetam!
Krivde bratu svojemu nisem odpustil,
sam pa sem krivico mu delal — slepar!
Zaničeval sem množice,
njihove počrnele, žuljave rōke,
njihove cunje, prenasičene z znojem!
Ornat sem položil nase in krono,
vzel sem jabolko in žezlo
in ukazoval klečati pred mojimi ukazi,
kakor da ni Tvojega vladarskega veličanstva!
Moj greh, moj veliki greh!
Ladje sem pošiljal na razpenjena morja,
a v bitkah, začenjajočih se v mojem imenu,
so tisoči padali v svoji lastni krvi,
čeprav imaš Ti edini pravico,
razpolagati z življenjem človekovim!
Moj greh, moj veliki greh!
Kaznuj me!
Kajti tudi jaz sem človek, obsojen na kazen,
kajti moj dan se nagiba in ugaša
in njegova zarja krvavi
in moj svet gori!
Davno namreč je že minul čas —
moj greh, moj veliki greh, —
ko ljubezen in mir
še nista bila žgoči ogenj,
ne ubijajoče koprnenje,
ne okamenela, slepa groza...

Igraj mi, igraj!
Jerebike se rdečé,
suhi pesek se dviga —
O igraj mi, igraj!...

On je bil in mi smo bili pred početkom,
preden se je zgodilo to, kar nas muči...

Blagoslovljen bodi trenutek,
ko se poraja večerna pesem duše,
ko na veke... na veke...
ugaša njen dan — — —